

тому числі обов'язкової, або звертатися до суду з відповідним клопотанням про залучення експерта (ст. 243 КПК України).

Крім того, нововведенням у процедуру призначення та провадження експертизи є відсутність необхідності ознайомлювати підозрюваного з постановою про призначення експертизи та висновком експерта, адже відповідно до ст. 221 КПК України сторона захисту та потерпілий має право ознайомлюватись з матеріалами кримінального провадження на будь-якому етапі досудового розслідування до його завершення. Таким чином дозволяючи зекономити слідчому час та проводити зайві процесуальні дії.

Загалом же, процедура призначення експертизи за новим КПК України не змінилась, а тому, як і раніше, для того, щоб отримати висновок експерта слідчому або прокуророві необхідно скласти постанову про призначення відповідної експертизи. Як правило, дана постанова складається з трьох частин: – вступної, у якій зазначається її назва; дата, місце її складання; особа, яка її склала; – описово-мотивувальної частини, у якій надається короткий виклад фактичних обставин, які мають значення для експерта, при цьому недоцільним є наведення інформації, яка не пов'язана із проведенням призначеної експертизи; а також мотивування необхідності у спеціальних знаннях та призначення відповідного виду експертизи; – резолютивної частини, у якій вказується вид експертизи, який призначається; експертам якої установи доручається її проведення; надається перелік запитань, на які необхідно отримати відповіді; та об'єкти, які надаються на експертне дослідження.

Для проведення експертизи експертам, окрім копії постанови про призначення експертизи ще надаються: 1) відповідні об'єкти дослідження (наприклад, потерпілий, у випадку призначення судово-медичної експертизи; речі та цінності, якщо призначається товарознавча експертиза, тощо); 2) супутня документація (наприклад, історія хвороби потерпілого з медичної установи, де останній проходив лікування) 3) за вимогою експерта матеріали кримінального провадження, вивчення яких допоможе експертові дати відповіді на поставлені запитання.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко В. Г. Спеціальні знання: генезис, предмет, рівні, форми використання в доказуванні / Гончаренко В. Г., Курдюков В. В., Легких К. В. // Вісник Академії адвокатури України. – 2007. – Вип. № 2 (9). – С. 22–34.
2. Про судову експертизу: закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 28. – Ст. 232.

3. Курдюков В. В. Деякі питання обов'язкового провадження експертизи в контексті реформування кримінального судочинства України / Курдюков В. В. // Адвокат. – № 7 (142). – 2012. – С. 15–18.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/law/show/4651-17>.

Одержано 14.03.2013

УДК 343.13

СЕРГІЙ ІВАНОВИЧ ПЕРЕПЕЛИЦЯ,

асистент кафедри кримінального процесу Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ФОРМІ ПРИВАТНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Правова регламентація у новому Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) різновидів кримінального провадження набула істотно нової, більш детальної правової регламентації. Це не тільки свідчить про те, що законодавцем опрацьовано більш досконалий і розгалужений механізм захисту прав та свобод особи. Вважаємо, що здійснена у цьому кодексі диференціація проваджень, зокрема у розділ VI КПК України їх передбачено сім, сприятиме більш повному правовому опосередкуванню та більш змістовному врахуванню процесуальних особливостей відповідних різновидів кримінальних проваджень, прикладом якого є кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення.

На погляд автора, це провадження є одним із найбільш виразних втілень у кримінальному процесі засад змагальності та диспозитивності, подальша реалізація яких є однією із визначальних тенденцій розвитку вітчизняного кримінального судочинства України. Саме питанню реалізації цих засад стосовно вказаного провадження в частині його закриття на стадії досудового розслідування ми присвяtimo це дослідження.

Так, щодо закриття кримінального провадження на досудовому розслідуванні, у тому числі у формі приватного обвинувачення, то підстави для цього передбачені ст. 284 КПК України. З аналізу цієї статті можна зробити висновок, що на цій стадії закриття кримінального провадження може бути здійснено слідчим або прокурором шляхом прийняття відповідної постанови.

Причому залежно від того, чи повідомлено особі про підозру чи ні, визначається як суб'єкт закриття, так і його повноваження щодо прийняття рішення при наявності тієї чи іншої підстави щодо закриття провадження.

Виходячи із змісту ч. 3 ст. 284 КПК України слідчий може прийняти постанову про закриття кримінального провадження лише з підстав передбачених пунктами 1, 2, 4 цієї статті і лише у тому випадку, коли в цьому кримінальному провадженні жодній особі не повідомлялося про підозру. Відповідно, у всіх інших випадках (п. 3, 5–8 якщо в цьому кримінальному провадженні жодній особі не повідомлялося про підозру або п. 1–8 якщо в цьому кримінальному провадженні особі повідомлялося про підозру) таку постанову може прийняти прокурор.

Таке рішення законодавця є цілком логічним, адже згідно КПК України державне обвинувачення у кримінальному провадженні підтримується саме прокурором, саме він доводить його перед судом та вживає всіх передбачених законом заходів з метою забезпечення кримінальної відповідальності особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. І частиною такої діяльності прокурора, складовою його повноважень (п. 11 ч. 2 ст. 36 КПК України) є дії з приводу повідомлення особі про підозру.

Отже, за загальним правилом, коли у кримінальному провадженні з'являються юридичні факти передбачені ст. 284 КПК України, то в залежності від їх змісту та факту повідомлення особі про підозру таке провадження може бути закрито слідчим або прокурором. Це загальне правило стосується кримінальних проваджень, що здійснюються як у формі публічного, так і приватного обвинувачення.

Однак, кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення має власну специфіку. В контексті його особливостей звернемо увагу на те, що як свідчить аналіз норм КПК України, воно представляє собою прояв вільного (диспозитивного) розпорядження особою наданих їй державою засобів захисту її прав і свобод у сфері публічно-правової діяльності, якою є кримінальне судочинство України. Насамперед, це проявляється у тому, що таке провадження може бути розпочато лише на підставі заяви особи (ч. 4 ст. 26 КПК України). Логічним продовженням прав на власний розсуд вирішити питання про початок кримінального провадження у формі приватного обвинувачення є право особи вимагати його закриття. Так, у ч. 4 тієї ж ст. 26 КПК України прямо вказано на те, що відмова потерпілого від обвинувачення є безумовною підставою для

закриття цього провадження, а у окремих випадках і його представника.

Тому можна відмітити таку важливу рису інституту приватного обвинувачення, яка полягає в істотній дії щодо нього принципу диспозитивності як у його матеріальному (право подати або відмовитися від кримінального позову), так і процесуальному (право вільно, на власний розсуд розпоряджатися наданими процесуальними правами) проявах.

Але, якщо проаналізувати наведений вище порядок закриття кримінального провадження слідчим або прокурором та врахувати відмічену нами реалізацію диспозитивності у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, то можна відмітити певну колізію. Остання полягає у тому, що згідно вимог ст. 284 КПК України реалізація її п. 7 (потерпілий, а у випадках, передбачених цим Кодексом, його представник відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення) носить не безумовний, як це передбачено у ч. 4 ст. 26 КПК України, а умовний характер. Такою умовою, про що свідчить припис ч. 3 ст. 284 КПК України, є те, що кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення може бути закрито на підставі п. 7 цієї статті лише за умови, якщо в ньому певній особі повідомлялося про підозру. Таке закриття може бути здійснено лише прокурором.

Таким чином, колізія має місце між ч. 4 ст. 26 та ч. 3 ст. 284 КПК України. Її існування може призвести до ситуації, коли потерпілий або його законний представник відмовляється від обвинувачення, але слідчий зарити провадження не має права, бо закриття провадження на підставі п. 7 ст. 284 КПК України виходить за межі його компетенції, а прокурор не може закрити таке провадження, бо для цього слід встановити особу підозрюваного та повідомити його про підозру. Відповідно, право потерпілого відмовитися від кримінального позову реалізоване бути не може.

Допускаємо, що участь прокурора у такому провадженні є додатковою гарантією прав потерпілого та підозрюваного, але ставити повноваження прокурора вище за зміст та приписи засади кримінального провадження навряд чи доцільно. Навіть якщо припустити, що встановлення підозрюваного та повідомлення його про підозру є складовою формування обвинувачення, від якого потім і відмовляється потерпілий, то в такому разі для потерпілого більш доцільно завершити провадження примиренням, що дає йому більше гарантій захисту та відновлення його прав, ніж просто відмовитися від обвинувачення.

На наш погляд, законодавець чітко і цілком обґрунтовано для кримінального провадження у формі приватного обвинувачення вказав у ч. 4 ст. 26 КПК України, що відмова потерпілого від обвинувачення є безумовною підставою для його закриття. Тому вважаємо, що у наведеному випадку пріоритет слід надавати загальній нормі (ст. 26 КПК України), адже, як ми відмітили, вона визначає засаду кримінального провадження (диспозитивність), яка є нормою більш високого рівня. Тому відповідні зміни в цій частині слід внести до ч. 3 ст. 284 КПК України, передбачивши, що у випадку відмови потерпілого від обвинувачення слідчий або прокурор приймає рішення про закриття такого провадження. Певною гарантією для потерпілого при прийнятті такого рішення можна вважати те, що слідчий, прокурор зобов'язані впевнитися у добровільності відмови потерпілого від обвинувачення.

Наведене вирішення питання про закриття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення на стадії досудового розслідування в разі відмови потерпілого від обвинувачення у більшому ступені відповідає правовій природі цього провадження та відображає реалізацію у ньому засади диспозитивності.

Одержано 18.03.2013

УДК 343.123.1

ОЛЕКСАНДР СЕРГІЙОВИЧ ОМЕЛЬЧЕНКО,
начальник Управління БОЗ ГУМВС України в Харківській області

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ В ПРОЦЕСІ ПОДОЛАННЯ ПРОТИДІЇ РОЗСЛІДУВАННЮ ЗЛОЧИНІВ

Організація розслідування злочинів вимагає комплексного використання усіх наявних у розпорядженні ОВС сил і засобів. У вирішенні завдань ефективного розслідування злочинів важлива роль належить взаємодії слідчих і оперативних підрозділів як погодженої діяльності, що забезпечує швидкість і якість розслідування. Питання координації діяльності оперативних підрозділів стоїть особливо актуально, коли злочинність носить різноманітний характер, глибоко законспірована, а їй протистоїть діяльність розгалуженої мережі підрозділів правоохоронних органів, що потребує упорядкування, взаємозв'язку, узгодженості їх спільних дій, відповідної підпорядкованості і маневру силами і засобами.

© Омельченко О. С., 2013

126

Одним з основних напрямків такої діяльності є організація належної взаємодії в процесі подолання протидії розслідуванню злочинів, оскільки в сучасних умовах під час кримінального провадження слідчі органів внутрішніх справ все частіше стикаються з цілеспрямованою, заздалегідь спланованою і нерідко витонченою протидією з боку організованих злочинних груп. Проблему протидії розслідуванню злочинів не можна назвати новою, однак у даний час вона набула якісно нового соціального значення у зв'язку з відтворенням організованої злочинності й ускладненням криміногенної ситуації в Україні. Дана обставина вказує на необхідність більш глибокого дослідження сутності і шляхів вдосконалення взаємодії слідчих та оперативних підрозділів в ході розслідування злочинів.

Правовою підставою для цього є чинне законодавство України. Термін «взаємодія» застосовується в законах України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII «Про оперативно-розшукову діяльність» (ст. 4, п. 4 ст. 7), від 30 червня 1993 р. № 3341-XII «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» (розділ V) [1, 2]. Питання організації взаємодії детально регламентовані Інструкцією «Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх прав України у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень». Відповідальність за належну організацію взаємодії слідчих підрозділів з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ при попередженні, виявленні й розслідуванні кримінальних правопорушень покладається на начальників територіальних органів внутрішніх справ та органів досудового розслідування [3]. Крім того, відповідно до статті 16 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» та пункту 34 Національного плану з виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, затвердженого Указом Президента України від 22 квітня 2011 р. № 494 з метою забезпечення ефективної взаємодії правоохоронних органів у протидії організованій злочинності розроблено та затверджено Інструкцію про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю [4]. Ця Інструкція визначає порядок взаємодії спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України та Служби безпеки України під час виконання покладених на них законодавством завдань у сфері боротьби з організованою злочинністю.

127